

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL

NÚMERO 47 / SEGONA ÈPOCA / JUNY 2001

**Consell
de Mallorca**

alimara

Núm. 47

Segona època, juny 2001

Edita: Consell Insular de Mallorca
Departament de Serveis Socials
General Riera, 67
07010 Palma
Tel: (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 19 52

Equip editor: Jaume Mateu Martí
Catalina García Garí
(En aquest número hi ha col·laborat el
Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família)

Portada: Joguines II (original 23 x 40 cm)
Jordi Miralles i Hostalot

Maquetació
i impressió: Esment, centre especial de treball d'Amadip

Dipòsit legal: PM-128-1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

UN PROJECTE PER ALS ACOLLIMENTS FAMILIARS A MALLORCA*

El Programa «Famílies Cangur»

Pere Ollers Vives,

Tècnic jurídic del

*Servei de Protecció del Menor i Atenció a la Família
del Consell de Mallorca*

1. INTRODUCCIÓ

La necessitat de diversificació dels recursos de protecció per donar resposta a diverses situacions dels nins i nines és una de les importants en el camp de la protecció de menors.

A Mallorca —i a Espanya— la mesura legal de l'acollida familiar existeix formalment des de 1987. Malgrat això, aquesta ha estat i ve essent una mesura fonamentalment aplicada a casos de menors que passen a conviure amb família extensa (avis i oncles sobretot).

La cultura de l'acolliment familiar que jo denominaria solidari, és a dir, amb famílies acollidores alienes a la del menor, és molt minsa a Mallorca. D'ençà de les transferències de l'Estat a la Comunitat Autònoma (1 de gener de 1994) no s'han fet més que petits intents de potenciar l'acolliment familiar solidari.

Havia arribat l'hora, doncs, de proposar un projecte específic per als acolliments familiars amb família aliena i poder donar resposta a les necessitats dels nins i nines sota protecció a Mallorca. S'ha publicat una guia de l'acolliment familiar explicativa del procés de l'acolliment familiar i també s'han publicat materials de difusió (tríptics informatius i cartells) que permeten l'extensió del programa.

En aquest article s'exposa aquest projecte que ha merescut el conveni de suport i col·laboració de la Fundació «la Caixa».

2. NORMATIVA APLICABLE

S'han de prendre en consideració els següents textos legals:

Quant a les competències en virtut de les quals el Consell de Mallorca pren la iniciativa en aquest camp dels Acolliments Familiars amb menors, cal citar:

- l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears (LO 2/1983, de 23 de febrer) i successiva reforma de 1994, que estableix la competència exclusiva de la Comunitat Autònoma en la matèria de protecció de menors;
- la Llei 8/1997, de 18 de desembre, d'atribució de competències als Consells Insulars en matèria de tutela, acolliment i adopció de menors, concretat sobretot en l'art. 3.

Quant als objectius i definició del programa, és a dir, al concepte legal de l'acolliment familiar, hem de citar els arts. 173 i 173 bis del Codi Civil (vigent en el nostre territori). El concepte legal d'acolliment, recollint la dicció legal de l'esmentat art. 173 primer paràgraf CC,

produceix la plena participació del menor en la vida de família i imposa a qui el rep les obligacions de vetllar per ell, tenir-lo en la seva companyia, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral.

I a l'art. 173 bis CC hi trobam la classificació per a la finalitat pretesa de l'acolliment. Així, tenim:

1er. Acolliment familiar simple, que tindrà caràcter transitori, bé sigui perquè de la situació del menor es prevegi la reinserció d'aquest a la seva pròpia família, bé sigui mentre s'adopta una mesura de protecció que revesteixi un caràcter més estable.

2n. Acolliment familiar permanent, quan l'edat o altres circumstàncies del menor i la seva família així ho aconsellin i així ho informin els serveis d'atenció al menor (...).

Quant a les obligacions legalment establertes d'aquest Consell Insular, Entitat Pública competent, és d'assenyalar la Llei Orgànica 1/1996, de Protecció Jurídica del Menor i de modificació parcial del codi civil i de la llei d'enjudiciament civil, concretant-se en els arts. 11, 12, 20 i concordants.

Quant als principis inspiradors en la matèria cal citar:

- la Constitució Espanyola, arts. 39, 149.
- La Convenció Internacional de Drets del Nin (Nova York, 1989)

I, en general, podem trobar una diversitat de texts oficials dels organismes internacionals que propugnen una extensió de l'acolliment familiar com una mesura molt beneficiosa (sempre que gaudeixi d'unes condicions adequades) per als nins i nines mancats d'atenció familiar.

3. DADES ESTADÍSTIQUES DE LA SITUACIÓ¹

Algunes dades permeten de constatar el que ja hem dit més amunt quant a la manca de l'acolliment familiar actualment a Mallorca, per manca d'actuacions captadores de famílies o generadores de vertader impuls a les famílies acollidores.

Situació dels menors

	0-6	7-12	13-18	S/clas.	Simple	Perman.
Menors a Centres	44	95	102			
Menors en AF (extensa)				26	137	66
Menors en AF (fam. aliena)				3	5	0
Menors en AF (sense especif.)				48	22	0
Totals (sense classif.: 8)	44	95	102	77	164	66

Famílies

	Abans de 1990	1990-1993	1994-1997	1998	1999	Sense valorar
Acollidores Temporals	1	6	24	5	13	7

Situació jurídica de l'acolliment familiar

	Simple	Permanent	Sense clas.	Total
A. F. Administratiu	162	42	51	255
A. F. Provisional	1	2	7	10
A. F. Judicial	1	4	16	21
Totals	164	48	74	286

4. DEFINICIÓ DEL PROGRAMA

El programa d'Acolliments Familiars es concreta en promoure la captació, formació, selecció i seguiment de famílies acollidores solidàries amb la família d'origen, i afavorir l'opció de l'acolliment familiar simple com a mesura de protecció adequada en casos de menors que no poden conviure amb la seva família.

Com a condicions bàsiques d'aquests casos podríem definir:

- menors amb expedient de protecció en el Consell Insular;
- menors la mesura de protecció dels quals passi per una separació de la família pròpia;
- que aquesta separació sigui temporal o amb certa temporalitat, amb previsió de retorn o reinserció a la família d'origen;
- que la mesura jurídica sigui la d'acolliment familiar simple o permanent; mai d'acolliment preadopriu.
- que la família acollidora no pugui ser —o no sigui convenient— l'anomenada extensa (familiars directes).

D'aquesta forma el programa contindria tres dispositius:

A) Acolliment familiar d'urgència i diagnòstic (simple):

Casos:

Menors que calgui que surtin de la família d'origen per a una primera acollida (operacions quirúrgiques, motius puntuals, etc.), per a un diagnòstic concret (necessitat d'avaluació psicosocial determinada) i també per una emergència.

Requisits:

Preferentment de 0 a 6 anys. Màxim d'estada 6 mesos. Amb suport tècnic i econòmic per part del Consell de Mallorca conformement a la taula Annex II. Es treballa directament amb la xarxa d'atenció social. Mínim un seguiment **quinzenal** fins als 3 primers mesos i després **mensual**.

B) Acolliment familiar amb previsió de retorn (simple o temporal)

Casos:

Menors que, amb diagnòstic i pla de cas, tinguin necessitat d'una mesura de separació provisional de la família d'origen determinada per un temps en el pla de cas.

Requisits:

Amb prioritat per als menors de 0 a 6 anys. Màxim d'estada 24 mesos amb una possible pròrroga mínima. Compta amb suport tècnic i econòmic del Consell de Mallorca conformement a la taula indicada. Es treballa amb la xarxa d'atenció social i amb altres serveis, conformement al pla d'intervenció elaborat. El seguiment serà, almenys, mensual els 6 primers mesos i després podrà allargar-se.

C) Acolliment familiar sense previsió de retorn (permanent) segons els processos d'intervenció i els resultats del treball amb la família biològica o d'origen.

Casos:

Menors que calgui que surtin de la família d'origen per una estada amb pla de treball de més de 24 mesos des de l'inici: casos d'avaluació més complexa; casos on el pla de treball, per les circumstàncies dels pares, requereix una estada llarga.

Requisits:

El màxim de temps no està definit, amb possibilitat de successives pròrrogues depenent de la situació del menor.

0-6 anys, amb possibilitat en casos excepcionals, de menors d'edat fins a 12 anys.

Amb suport tècnic i seguiment. Remunerada la família acollidora pel CIM, conformement amb la taula prevista.

Pla de treball amb família biològica i intervenció directa. Seguiment **mensual** el primer any (sempre que no es requereixi més sovint) i **trimestral** el segon i tercer.

Acolliments terapèutics o professionalitzats

A més, tenim aquest tipus d'acollida que no és un tipus legal pròpiament dit ni és un objectiu directe d'aquest Projecte, per bé que es tindrà en compte la seva existència en els casos que sigui necessari i quan el Servei compti amb famílies preparades i disposades, la qual cosa resulta difícil.

Casos:

Menors que cal que surtin de la família pròpia, amb una problemàtica greu de tipus conductual o de discapacitat, o amb mancances greus que requereixen un tractament concret i continuat durant tot el dia.

Requisits:

Màxim de 3 anys, amb possible pròrroga excepcional de 6 mesos.

0-6 anys, amb possibilitat de casos excepcionals contemplant menors d'edat fins a 17 anys

Amb suport tècnic i remuneració a càrrec del CIM, conformement a la taula que s'elabora que contemplarà necessàriament les despeses especials.

Pla de treball amb la família biològica i intervenció directa. Seguiment **mensual** durant tot el procés.

5. OBJECTIUS

Els objectius del Programa d'Acolliments Familiars són:

- Sensibilitzar tota la població de Mallorca en la necessitat de l'acolliment familiar i en la possibilitat de protegir i ajudar els nins i les famílies al mateix temps.
- Aconseguir una **captació de famílies per a formació**. Es proposa l'objectiu de captar entre 40 i 60 famílies.
- Aconseguir l'**adequada formació i selecció** donant lloc al grup de famílies candidates per a l'acollida familiar en un o més dels tres dispositius explicats. Es proposa que romanguin a punt per a acolliment entre 20 i 30 famílies.
- Promoure una actualització de tots els casos de menors susceptibles de beneficiar-se d'aquest Programa en un dels tres dispositius, tenint en compte tots els casos de menors interns, en risc o tutelats. Preparar el nin o nina per a l'acollida familiar un cop ha estat inclòs/a en el Programa i es veu viable. Es proposa la revisió i preparació, amb conjunció de tots els Centres i Seccions, d'entre 60 i 80 casos.
- Proposar i constituir els **acolliments familiars** en un dels tres dispositius prevists dels nins i nines per als quals resulta recomanable la mesura. Redactar el Pla de Treball per a cada cas. Es proposa en un primer any la preparació d'entre 10 i 20 casos.
- Garantir el pla de treball amb la família d'origen** durant tot el procés i avaluar-lo. S'hauran de seguir tots els plans de treball dels casos amb acolliment familiar constituït.
- Garantir el seguiments** prevists a l'Acolliment familiar.

Com altres objectius podem citar:

- a) evitar l'internament o acolliment residencial dels menors protegits de menys de 2 anys en tot cas;
- b) Evitar l'internament en altres casos en la mesura de les possibilitats;
- c) adequar a les necessitats dels menors els recursos socials i públics;
- d) millorar la intervenció en les famílies d'origen i afavorir el retorn amb garanties de protecció dels menors;
- e) implicar més entitats i serveis socials i comunitaris en la protecció de la infància, podent aportar noves solucions als casos plantejats. Es tendrà especial cura a donar a conèixer el programa al conjunt de serveis del sistema de serveis socials, sanitari i educatiu.
- f) facilitar a les famílies acollidores una formació i eines que procurin bones pràctiques educatives en el seu propi nucli familiar o també en el propi barri;
- g) facilitar als Centres d'internament una nova comprensió dels casos de menors en dificultat social;
- h) sensibilitzar els mitjans de comunicació social i afavorir una consciència social del problema de la infància en risc o desprotegida.

6. BENEFICIARIS I DESTINATARIS

El projecte va destinat a tota la població resident a MALLORCA almenys 6 mesos, tenint en compte els criteris legals i d'estabilitat que precisa l'acolliment familiar.

En seran beneficiaris, principalment, els menors acollits arran del programa.

Directament se'n beneficiaran les famílies d'origen i les famílies acollidores dels casos esmentats.

Indirectament, amb l'experiència del programa, se'n beneficia tota la població infantil en situació de risc o desprotecció, depenent d'una o altra manera del Consell de Mallorca.

A més, el programa suposa una garantia més de bona pràctica i de millora ostensible en la protecció dels menors.

7. ESPAIS I RECURSOS DE PARTIDA

El programa s'ubicarà a Palma, al Consell de Mallorca, al seu Departament de Serveis Socials, concretament al Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família. El Servei compta amb una Secció d'Acolliments Familiars amb:

- 1 jurídic
- 2 psicòlegs
- 3 treballadors socials
- 1 educador
- 2 administratius
- cap de secció

L'estructura del Servei compta amb una Secció de Recepció i Valoració de Casos que disposa de personal tècnic per a la valoració de tots els casos de menors de Mallorca.

La Secció de Seguiment de Menors està formada per uns equips multidisciplinaris que podrà beneficiar-se del programa i proposar-ne casos destinataris.

La Secció d'Adopció també es podrà beneficiar del programa en casos gairebé excepcionals: acolliments terapèutics o casos d'impossibilitat adoptiva. També es sensibilitzarà la Secció d'Adopció per definir correctament l'oferta d'acolliment i explicar conscientment el seu sentit als sol·licitants d'adopció (amb les diferències amb l'adopció)

La Secció d'Infància i Família és un dispositiu d'intervenció familiar (amb professionals psicòlegs i terapeutes) que, entre d'altres encàrrecs, permetrà de garantir un seguiment efectiu a les famílies d'origen dels menors acollits.

Els Centres Col·laboradors participaran també de la valoració inicial de les famílies d'origen i dels menors, i en el seu seguiment per garantir un bon procés d'acolliment familiar.

Podrà tenir seus complementàries per a altres equips o comptar amb seus oficials del CIM a Manacor i Inca, o altres poblacions o viles que vulguin convenir amb el Consell de Mallorca.

Comptarà amb els recursos jurídics i tècnics propis d'aquesta Institució de Govern Insular.

8. FASES I METODOLOGIA DE TREBALL. ACTIVITATS PREVISTES

Entenem que tota la metodologia estarà impregnada per una idea d'atenció amb qualitat a tots els ciutadans i a tots els menors, fugint de la idea d'una Administració del passat, poc receptiva, burocratitzada, formalista en excés.

En tot el programa presidiran els dos principis generals següents:

- el màxim benestar del menor i primar el seu interès, com una forma de servir amb objectivitat als interessos generals legalment establerts (principi recollit a l'art. 103 de la Constitució Espanyola);
- la voluntat de servei als ciutadans i persones ateses amb respecte escrupolós als seus drets.

Fases de realització

1. Preparació del projecte i de tots els recursos. Formació.

Aquesta fase ja està gairebé executada íntegrament. Suposa la recaptació de dades, de suggeriments i elements de decisió necessaris per definir el Programa i les necessitats i possibilitats.

Així, s'han fet visites a Barcelona i s'ha participat en les Jornades de Famílies Cangur.

S'han mantingut entrevistes amb diferents professionals externs.

S'han mantingut reunions amb el personal de tota la Secció per valorar les necessitats i preparar el Programa.

S'han mantingut reunions a nivell de Servei i de Departament per a una correcta implantació del Programa i participació de tots els nivells.

En el procés de Formació podem distingir:

- la formació de professionals per a la direcció del programa;
- la formació de l'equip encarregat de treballadors socials i psicòlegs i educadors per a la selecció i formació de famílies acollidores;
- la formació de tots els equips de protecció de menors per treballar i preparar els processos d'acollida dels menors i treballar amb les famílies d'origen;
- La formació de professionals o tècnics d'altres serveis, mitjans de comunicació, etc. per tenir coneixements bàsics del programa per a la millor sensibilització

Activitats:

1. Curs de direcció i gerència.
2. Curs de formació de famílies (Programa d'Amorós i altres, de Castella Lleó).
3. Curs de formació de tècnics en acolliment familiar.

4. Conferències a diferents llocs de l'Illa per explicar el programa en conveni o patrocini d'ajuntaments, mancomunitats o altres organitzacions.
5. Elaboració i edició de materials explicatius: guies i tríptics.

2. *Campanya de captació de famílies (publicitació intensa durant 1 mes)*

Aquesta és la fase essencial en el projecte d'enguany. S'ha dut a terme des del 15 de febrer al 15 de març d'enguany. Ha estat una campanya publicitària professionalitzada.

Activitats:

- a) Explicació seriosa de l'acollida familiar que sensibilitzi i motivi les famílies a demanar informació i anar després al curs de formació.
- b) Campanya mitjançant: premsa, ràdio i televisió, incloent els mitjans locals.
- c) Edició i distribució d'un cartell de la campanya.
- d) Edició i distribució d'un tríptic informatiu de la campanya i distribució dels materials anteriors
- e) Contractació d'un telèfon «900» línia gratuïta que s'atendrà permanentment o amb contestador
- f) Atenció màxima a les famílies que criden per telèfon. O vénen a informar-se.
- g) Elaboració d'un fitxer informatitzat de famílies útil per a totes les ulteriors gestions.

3. *Formació i selecció de famílies.*

Després de la captació de famílies és la fase més decisiva per a la bona marxa del programa. Es proposa que totes les famílies que han acudit o cridat per telèfon tinguin una resposta favorable (sempre que reuneixin les condicions bàsiques) i acudeixin a la següent fase que és aquesta.

Pressuposa la formació dels formadors (professionals treballador social, psicòleg i educador) i es comptarà amb:

- una sala d'entrevistes adequada,
- una sala per a reunions amb projector,
- facilitats per a aparcament,
- gratificacions o atencions protocol·làries o diverses a les famílies (per exemple un servei d'esplai infantil per al moments de les entrevistes i reunions de formació)

Activitats:

1. Convocatòria de les famílies individualment i grupal seguint el curs de formació dissenyat pels autors citats que és el que utilitzen la major part de CCAA
2. Seguiment del curs (preveient sessions de tarda i de dissabte matí, almanco 4 edicions anuals, en la mesura de les necessitats).
3. Valoració conjunta de les famílies.
4. Explicació individual a les famílies.
5. Resolució d'aptitud en forma de diploma.
6. Anotació al fitxer de famílies.

4. *Constitució i assignació dels acolliments segons els menors necessitats*

Valoració dels casos de menors susceptibles de ser acollits per part de la Secció corresponent i proposta a la Secció d'Acolliments Familiars.

Estudi per a l'assignació del menor a la família acollidora més adient tenint en compte totes les condicions requerides per a l'acolliment. Es redactarà un Informe Proposta que expliqui totes les motivacions i característiques del cas.

Estudi de la remuneració compensatòria que es proposarà per a l'acolliment familiar, conformement a la següent taula de pessetes per mes:

	Un sol menor	2 o més menors	Especials dificultats	Necessitats específiques
Tipus a Urgència Diagnòstic	70.000 a 100.000	100.000 a 140.000	De 150.000 a 250.000 (depèn del nombre de menors)	A cobrir despeses
Tipus B Simple Temporal	40.000 a 65.000	75.000 a 95.000	100.000 a 150.000	A cobrir despeses
Tipus C Permanent	25.000 a 45.000	50.000 a 70.000	75.000 a 200.000 (depèn del nombre de menors)	A cobrir despeses fins a 25.000 /mes
Tipus D terapèutic o professional	75.000 a 200.000	150.000 a 250.000	Xxxx	A cobrir despeses

Els factors determinants de la concreta quantia dins la taula corresponent són:

- renda de la família acollidora per davall d'1 milió per persona;
- fills propis en edats escolars o sense treballar;
- vivenda llogada o en préstec;
- necessitats considerades del menor acollit.

5. Intervenció amb famílies d'origen

Elaboració individualitzada del pla de treball amb la família d'origen que inclogui:

- Els consentiments a l'acollida després de les corresponents explicacions.
- Els objectius pretesos que inclouran la possibilitat del retorn. En aquest punt es comptarà amb la intervenció psicosocial de la Secció d'Infància i Família i dels Centres Col·laboradors.
- La temporalització.
- Els mitjans proposats i la participació del CIM o d'altres serveis o Institucions.
- La participació, si s'escau, de la família acollidora.
- El seguiment.

El Pla de Treball podrà ser recollit en el Conveni d'acolliment si s'escau.

6. Seguiment dels acolliments

És una part imprescindible per garantir la viabilitat de l'acolliment i afavorir la continuïtat de les famílies acollidores, la qual cosa resulta fonamental en aquest programa.

El seguiment comptarà amb:

- una entrevista mensual durant el primer període (6 mesos-1 any depenent del tipus) amb la família d'origen;
- una entrevista idènticament amb la família acollidora i el menor acollit;
- una visita al domicili d'acollida almenys cada 3 mesos. Es podrà reunir en el mateix espai temporal la visita i l'entrevista;
- una recerca d'informació sociofamiliar sobre la família d'origen;
- un contacte amb el medi educatiu del menor almenys cada 3 mesos.
- el seguiment suposarà, almenys semestralment, un Informe expressiu de la situació del menor;
- la resolució administrativa i la tramitació judicial, si s'escau.

Les entrevistes i actuacions s'alternaran entre els professionals que hi intervenen per donar una major riquesa al seguiment.

S'ofrirà a la família d'acollida, a més de la remuneració, les certificacions corresponents per tramitar les prestacions d'INSS, INSALUD i les que li correspongessin.

7. Avaluació del projecte (mixta, inclosa la participació de la Fundació La Caixa)

L'avaluació comptarà amb:

- una anàlisi de totes les dades estadístiques que es generaran, com és ara, sobre les famílies acollidores que s'han captat, format i seleccionat, i sobre els acolliments sota el programa.
- Una anàlisi de la campanya i dels documents que hagi generat.
- Valoració qualitativa dels acolliments familiars que es realitzin amb el programa.
- Una valoració on hi participarà la Fundació La Caixa a través el Dr. Amorós Martí i el Grup de recerca sobre intervencions socioeducatives.
- L'elaboració de propostes per al segon i tercer any i propostes de futur arran del desenvolupament inicial del programa.

NOTES

* Article elaborat per a aquesta revista basat en el Projecte d'Acolliments Familiars conveniat amb la Fundació «la Caixa», realitzat pel Servei. De Protecció del Menor i Atenció a la Família del Consell de Mallorca

¹ Es tracta de dades elaborades pel Projecte en data 1 de maig de 2000.